

augmenté de 1,5°-1,9° et par celui des injections de solution hypotonique il a *diminué* de 0,2 à 0,4°.

Sur le chien N°. II nous avons fait trois expériences dont une avec eau naturelle de mer (écart thermique 1°,0), et deux avec eau diluée (écart thermique -0,1 et -0,2°).

Ces expériences démontrent que *l'eau de mer diluée excite les centres thermorégulateurs* et que par conséquent elle agit comme un agent *antipyretique*.

Au contraire *l'eau de mer naturelle provoque une élévation de la température* par son action *narcotique* sur les centres thermorégulateurs.

ΠΕΡΙΔΗΨΙΣ

Πρὸς εὔρεσιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς δράσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἐπὶ τῶν κέντρων τῆς διαρρυθμίσεως τῆς θερμότητος ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἐγένοντο πειράματα ἐπὶ κυνῶν.

Ἐκ τῶν πειραμάτων τούτων, καθ' ἃ ἐγένετο ἐνδοφλέβιος εἰσαγωγή θαλασσίου ὕδατος, ὅτε μὲν φυσικοῦ, ὅτε δὲ ἡραιωμένου δι' ἀπεσταγμένου ὕδατος, καὶ ἐξητάζοντο ἐκάστοτε αἱ προκαλούμεναι ἐκ τούτου μεταβολαὶ τῆς διεγερσιμότητος τῶν κέντρων τῆς θερμότητος, εὐρέθη ὅτι τὸ μὲν φυσικὸν θαλάσσιον ὕδωρ δρᾷ ὡς ὑπερτονικὸν διάλυμα ἀλάτων, οἷον εἶναι πράγματι, καὶ φέρει νάρκωσιν τῶν κέντρων τῆς θερμότητος, ἐξ ἧς ἐρμηνεύεται ὁ ἐπερχόμενος πυρετός, ὅστις εἶχε μὲν παρατηρηθῆ καὶ ὑπ' ἄλλων ἐρευνητῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐρμηνευθῆ.

Τὸ δὲ λίαν ἀραιωθὲν δι' ἀπεσταγμένου ὕδατος θαλάσσιον ὕδωρ δρᾷ ὡς ὑποτονικὸν διάλυμα ἄλατος καὶ προκαλεῖ τὸναντίον διεγερσιν τῶν κέντρων τῆς θερμότητος, ὥστε ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος κατέρχεται. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ ἀραιὰ διαλύματα τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἐνδοφλεβίως καὶ εἰς ἀρκοῦσαν ποσότητα εἰσαγόμενα εἰς τὸν ὀργανισμόν, δρῶσιν ὡς ἀντιπυρετικά.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΝΑΥΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ. — Περὶ τοῦ παρ' ἡμῖν Ναυτικοῦ Ὀνοματολογίου καὶ τῆς ἐνεστῶσης θέσεως αὐτοῦ¹, ἐπὶ Στυλ. Ἐμμ. Λυκούδη.

Τὸ ἱστορικὸν τῆς δημιουργίας τῶν ναυτικῶν μας ὄρων καὶ τῆς κατόπιν ἐπισημοποιήσεώς των διὰ τοῦ μνημειώδους «Ναυτικοῦ Ὀνοματολογίου», δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀπλοῦν ὅσον γενικῶς πιστεύεται καὶ ὡς ἱστορεῖται. Δι' ὃ καὶ ἐθεώρησα οὐχὶ ἄσκοπον, ὅπως διὰ τῆς ἀνακοινώσεώς μου ταύτης συμπληρώσω τὰ ὅσα περὶ αὐτοῦ γνωστά, ὡς

¹ Ἡ ἀνακοίνωσίς μου αὕτη καὶ ἐτέρα παρ' ἐμοῦ γενομένη τὴν 3ην Ἰουνίου 1938 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀλίγα τινὰ διὰ τὸν μέγαν τοῦ ναυτικοῦ μας εὐεργέτην, τὸν ποτὲ Λεωνίδα Παλάσκαν πλοίαρχον Β. Ν.» (ἰδ. Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 13, 1938 σ. 452) εἶναι ἀλληλένδετοι.

πρός τε τὴν προέλευσιν τῶν ὄρων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐπισημοποιήθησαν διὰ τοῦ ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1858 Β. Δ. ὑπουργοῦντος τοῦ Ἀθανασίου Μιαούλη υἱοῦ τοῦ ναυάρχου, καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπερνίκησιν τῶν ἐμποδίων, ἅτινα μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1856 ἐπεπρόσθουν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐπισήμου ὀνοματολογίου, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκτοτε καὶ ἕως σήμερον ἐξέλιξίν του. Πεποιθὼς¹ δέ, ὅτι ἡ δημοσίευσίς τοῦ στρατιωτικοῦ «Ὄνομαστικοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ» προώθησε καὶ ἐπετάχυνε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ «Ναυτικοῦ Ὄνοματολογίου», θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ εἶπω τινὰ ἀκροθιγῶς καὶ διὰ τὸ μνημειώδεις ἐκεῖνο ἔργον τοῦ Γρηγορίου Ἀλεξ. Χαντσερῆ.

Ἄφ' ἧς ὁ ἀείμνηστος κυβερνήτης Ι. Α. Καποδίστριας, ὠργάνωσεν εἰς σύστημα τὰς πολεμικὰς δυνάμεις τοῦ ἐκ τῆς τέφρας του, ὡς ὁ μυθολογούμενος Φοῖνιξ ὃν οὗτος εἶχεν ἐκλέξει ὡς ἐθνικὸν ἔμβλημα, ἀναγεννηθέντος Ἑλληνικοῦ Κράτους, καὶ ἐπεισῆρχοντο ἐν αὐταῖς αἱ σχετικαὶ ἐπιστῆμαι, ἡ ἀνάγκη τῆς εἰσαγωγῆς τῶν περπόντων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων καὶ ἐξ ὑπαρχῆς προέβαλλεν ἐξόφθαλμος καὶ αἰσθητοτέρα ὁσημέραι καθίστατο. Ἄλλ' ἐξ ὑπαρχῆς ὡσαύτως προέβαλλε τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης, ἀφ' ἧς οἱ ὅροι οὔτοι θὰ παρελαμβάνοντο. Πρώταρχος, ὡς εἰκός, ὑποχρέωσις ἦτο, ὅπως ὧσιν οὔτοι γνησίως ἑλληνικοί, εἴτε τῆς γραφομένης εἴτε καὶ τῆς ὁμιλουμένης ἀλλὰ τῆς ἀπηλλαγμένης χυδαῖσμων ἢ κοινοβαρβαρισμῶν παρεισφρησάντων ἐξ ἄλλων γλωσσῶν κατὰ τῆς δουλείας τοὺς χρόνους· τοιούτων δὲ ὄρων μὴ ὑπαρχόντων, ἢ μὴ ἐξευρισκομένων, θὰ καθίστατο ἀναγκαῖα ἡ προσφυγὴ εἰς τοὺς ὄρους τῆς γλώσσης τῶν προγόνων μας τῆς ἀρχαιότητος, ἂν δὲ καὶ τότε ἀπέμενον ὄροι οὐδ' ἐν αὐτῇ ἀνευρισκόμενοι, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐδημιουργοῦντο τοιοῦτοι, βάσει τῆς καταλλήλου ἑλληνικῆς ρίζης καὶ τῶν κανόνων τῆς γραφομένης γλώσσης διαμορφούμενοι. Ἐὰν τέλος ὑφίσταντο, τυχόν, καὶ ὄροι τινὲς καθαρῶς ἑλληνικοί, τὴν τε ρίζαν καὶ τὴν ἐμφάνισιν καὶ οἱ ὅποιοι, ἀδιάφορον ἂν ἐκ τῆς γραφομένης ἢ τῆς ὁμιλουμένης προελθόντες, εἶχον ἐπιβληθῆ διὰ τῆς χρήσεως, θὰ ἔπρεπε καὶ νὰ υἱοθετηθοῦν οὔτοι καὶ νὰ ἐπισημοποιηθοῦν, καθ' ὅσον θὰ ἦσαν οἱ πρέποντες· διότι δὲν θὰ ἦτο νοητὴ ἢ διὰ τῆς χρήσεως ἐπιβολή των, ἐὰν δὲν ἦσαν οὔτοι, συγχρόνως, καὶ εἰς τὴν λαλιὰν εὐκολοὶ καὶ εἰς τὴν ἀκοὴν εὐάρεστοι καὶ τῶν πραγμάτων ἀπολύτως παραστατικοὶ εἴτε ἀμέσως εἴτε μεταφορικῶς. Τοιοῦτοι ὄροι, ἂν ὑπῆρχον, δημιουργημένοι εἰς στρατόπεδα ἢ εἰς στρατιωτικὰς μονάδας ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν, ἢ ἐν τοῖς πλοίοις εἴτε ἐν Ναυστάθμοις εἴτε εἰς τοὺς λιμένας ὑπὸ τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν ἐργατῶν θαλάσσης, θὰ ἦσαν ἀσυγκρίτως προτιμητέοι τῶν ἐν γραφείοις δημιουργουμένων καί, ὡς τοιοῦτοι, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξοβελισθῶσι καὶ ἂν ἔτι ἀφίσταντο τῆς ἐπισήμου κρατικῆς γλώσσης, πρὸς ἣν ἄλλως τε εὐκόλως θὰ ἠδύναντο νὰ προσαρμοσῶσιν, ἐλαφρῶς πως διαρρυθμιζόμενοι.

¹ Ὡς θὰ ἴδῃ τις, αἱ ἐργασίαι τοῦ Χαντσερῆ καὶ νοῦ Παλάσκα ἔβαινον παραλλήλως. ἀλλ' αἱ τοῦ Χαντσερῆ προηγούντο ὀλίγον τῶν τοῦ Παλάσκα. Ἰδε καὶ ὑποσημείωσιν 2, σ. 96.

Οὐδέν, κατ' ἐμέ, ναυτικὸν ὀνοματολόγιον ἐπιτυχέστερον καὶ παραστατικώτερον τοῦ γαλλικοῦ· καὶ ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν ὄρων του, μεταφορικῆς ἐννοίας¹ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέξεις, κάποτε δέ, μεταξὺ αὐτῶν, καὶ παραστατικώτατα βωμολοχήματα², ἔχουν δημιουργηθῆ οὐχὶ παρ' ἀνδρῶν τῶν γραμμάτων καὶ βάσει τῆς ἐπισήμου γαλλικῆς, ἀλλ' ἀπὸ συντάκτας ἀγνώστους καὶ ἀνωνύμους, τοὺς Μπρετόνους, τοὺς Νορμανδοὺς, τοὺς Βανδέους καὶ τοὺς Προβηγγιανοὺς ναύτας, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐνεπνεύσθησαν, τοὺς ἔχυσαν εἰς τοὺς τύπους τῆς ἰδιοπλάστου ναυτικῆς γλώσσης, τοὺς μετεχειρίζοντο καί, κατόπιν τούτων, τοὺς κατέστησαν ἐπιβλήτους εἰς τοὺς ἐν τῷ ναυτικῷ γραμματικούς, ἐγκρίναντας υἰοθετήσαντας καὶ ἐπισημοποιήσαντας αὐτούς. Ἐμνήσθη δέ, διὰ τῆς παρενθέσεώς μου ταύτης, τῶν δημιουργημάτων τῆς πείρας καὶ τῆς διαλέκτου τῶν «*Enfants de la Mer*» τοῦ «*Ἄλλοτε Ναυτικοῦ*», τῆς «*Marine d'Autrefois*», τῆς Γαλλίας, διότι τὰ δημιουργήματα ταῦτα, ἀπετέλεσαν τὰ γρανιτώδη θέμεθλα καὶ τὴν δεσπόζουσαν λιθοδομήν, ἐν τῷ θαυμασίῳ γαλλικῷ ναυτικῷ ὀνοματολογίῳ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὁδηγὸν πολῦτιμον, κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ὀνοματολογίου μας, εἰς τὸν ἐν Γαλλίᾳ ἐκπαιδευθέντα Λεωνίδα Παλάσκαν³, ὅσον καὶ σπουδαιότατον συντελεστήν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου του.

Ἐπὶ τοιούτων βάσεων θὰ ἔπρεπε νὰ ἐδρασθῶσι τὰ ὀνομαστικά, τοῦ τε κατὰ γῆν στρατοῦ μας καὶ τοῦ κατὰ θάλασσαν. Δυστυχῶς ὅμως, ἢ πρὸ τῆς παλιγγενεσίας χρησιμοποιοιμένη ὀνοματολογία εἰς οὐδετέραν τῶν βάσεων τούτων ἀνταπεκρίνετο, εἰς πάντα δὲ ὅστις θὰ ἐπεχείρη νὰ ἐπιληφθῆ τοῦ καταρτισμοῦ τοιοῦτου ὀνομαστικοῦ, δὲν ἀπέμενεν ἢ ἡ προσφυγὴ εἰς τοὺς ἀρχαιοελληνικοὺς ὄρους καὶ ἡ δημιουργία νέων διὰ μεταφορᾶς τῶν ἀντιστοίχων ξενικῶν εἰς καθαράν ἑλληνικὴν· διότι, ὡς εἰκόσ, δεσπόζων χαρακτῆρ τῶν τοιούτων ὀνομαστικῶν, ἔδει νὰ ᾖ καὶ τῆς γλώσσης ἡ ὁμοίοχροια.

¹ *Matelot d'avant* (= τὸ «προπλέον πλοῖον») — *Serre-file* (= τὸ «οὐραγὸν πλοῖον») — *Porte-manteau* (= ἐκάστη τῶν διὰ τὴν ἀνακρέμασιν τῶν λέμβων «ἐπωτιδίων» κοινῶς «καπὸνι βάρκας») — *Diablons* καὶ *Diablotin* (= τὰ «προόστια» τῆς «δολωνίδος» τῆς «φωσωνίδος» καὶ τῆς «σιπαρίδος» κοινῶς τὰ «βελλαστράλια» τῆς «κοντραμετζάνας» τοῦ «μπέλυμπερη» καὶ τοῦ «κοντραμπέλυμπερη») — *Maître de danse* (= διαβήτης ναυτικὸς μετὰ καμπυλίζοντα σκέλη) — *Palanquin* (= «ἔκφορος» κοιν. «μαντιζέλλο») — *Maistrance* (= τὸ σωματεῖον τῶν ἐφ' ἐκάστου πλοίου «ὑπολόγων ὑπαξιωματικῶν») — *Râtelier* (= ἡ σκαλωδοκῆ) κοιν. «ἀρμαδοῦρα») — *Ancre de miséricorde* (= ἡ «ἱερὰ» ἄγκυρα, κοινῶς «ἡ σπεράντζα») — *Babordais* καὶ *tribordais* = «δεξιότοιχοι» καὶ «ἀριστερότοιχοι» κ.ἄ.δ.

² *Λ. χ.* *Cu-de-porc* (= «καρυόκομβος» κοιν. «καρυδόκομπος»). — *Les fesses* (= οἱ «γλουτοὶ» κοιν. «τὰ μερηὰ» τῶν «ισχίων» εἰς τὰ ξύλινα πλοῖα). — *Sur-le-cul* (= «ἔμπρυσνον» πλοῖον). — *Cu-de-poule* (= «δξύπρυσνον» πλοῖον). — *Fleche-en-cu* (= τὸ «ἄνω λαῖφος» κοιν. «πάνω - φλίσσι»). — *Couillard* (= τὸ στῆθος) κοιν. «σταυρογάζι» τοῦ ἐπτυγμένου ἱστίου καὶ τὰ περιρράμματα αὐτοῦ) — *Couillon* (= εἶδος δέσεως εἰς ἣν ὑποβάλλεται τολύπη). — *Conassière* (καὶ *fémelot*, «τὸ θῆλυ», κοιν. «τὸ θηλυκὸ τοῦ πείρου») — *Tape-cul* (= ὁ «ἐπιδρομίσκος» τῶν λέμβων) κ.ἄ.δ.

³ Ἴδὲ τὴν περὶ ἧς ἡ σημ. 1 ἐν σ. 88 ἀνακοίνωσίν μου.

Τὸ ἡράκλειον τοῦτο ἔργον, τὴν ἀνάγκην του κατιδόντες, ἀνέλαβον ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, συγχρόνως προεξεργασθέντες αὐτό, ἀλλ' ἀσχέτως πρὸς ἀλλήλους, ἴσως δὲ καὶ ἐν ἀμοιβαίᾳ ἀγνοίᾳ τοῦ παραλλήλου τῶν προεργασιῶν των, δύο νεαροὶ ἀξιωματικοὶ ὁμήλικες· εἰς ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ διὰ τὸ ὀνομαστικὸν τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ ὅπλου του, ὁ Γρηγόριος Ἀλεξ. Χαντσερῆς¹, καὶ εἰς ὑποπλοίαρχος διὰ τὸ ναυτικὸν ὀνοματολόγιον, ὁ προμνησθεὶς Λεωνίδας Χρ. Παλάσκας.

Οἱ ὄροι οὖς μετεχειρίζοντο κατὰ τὸν Ἀγῶνα οἱ κατὰ ζήρᾳν Πρόμαχοι τῆς Πατρίδος ἦσαν, ἐξαιρέσει ὀλίγων, Ἀλβανικοί, Τουρκοὶ ἢ ἄλλων κρατῶν παρεμφθαρμένοι· ἢ δὲ πρὸς ἀντικατάστασίν των προσπάθεια ἐξεδηλώθη εὐθύς ὡς κατετάγησαν εἰς τὸ ἀρτισύστατον πυροβολικὸν μας σῶμα, οἱ πρῶτοι ἀπόφοιτοι τῆς ἐν Αἰγίνῃ ἰδρυθείσης Στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Οὗτοι ὑπὸ τὸν ἐπηρεασμὸν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῶν γαλλικῶν ὄρων καὶ κανονισμῶν, οὖς εἶχον ἐνωτισθῆ παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ πρῶτου τῆς ἐν Αἰγίνῃ σχολῆς διοικητοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ραυζιέρ, ἔπειτα δὲ τῶν ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας εἰσαχθέντων Βαυαρικῶν, ὑπῆρξαν ἀκατάβλητοι εἰς καλὴν θέλησιν καὶ προσπαθείας, καταρτίσαντες, ὅσον τὸ ἡδυνήθησαν καλλίτερον, ὀνομαστικὸν κανονισμοὺς καὶ παραγγέλματα, ἅτινα ὁ ὑπουργὸς των Παναγ. Γ. Ρόδιος, ἐνθαρρύνων αὐτούς, υἱοθέτει, ἐπεξέτεινε, συνεπλήρου καὶ ἐπισημοποιεῖ. Ἡ παντὸς ἐπαίνου ἀξία προσπάθεια τῶν νεαρῶν ἐκείνων ἀξιωματικῶν, δὲν ὑπῆρξεν ἀπολύτου ἐπιτυχίας, πρὸς τὸν πόθον των ἀναλόγου, διότι, ὡς ἦτο φυσικόν, ἢ εἰς τοὺς τότε καιροὺς μὴ βαθεῖα γνώσις τῆς Ἑλληνικῆς, ἦτο εὐλογος καὶ ἀπολύτως δικαιολογημένη. Οὕτω, πολλοὶ τῶν ὄρων των ὑπῆρξαν ἀνεπιτυχεῖς, καὶ ἐν τῇ ὀνοματολογίᾳ² καὶ ἰδίως ἐν τοῖς ἀρθροῖς τῶν κανονισμῶν³ οἵτινες ὅμως εἶχον συνταχθῆ οὐχὶ ὑπὸ στρατιωτικῶν ἀλλ' ὑπὸ πολιτικῶν ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ μεταφραστῶν⁴, καὶ εἰς πολλὰ τῶν παραγγελλμάτων ἐν τισὶ τῶν ὁμοίων εἶχον παρεμβληθῆ καὶ ξενικοὶ ὄροι—

¹ Ἐγενήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 1818, ἐξεπαιδευθῆ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βαυαρίᾳ καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 1870 ταγματάρχης ὢν καὶ μέχρι θανάτου συγγραφέων.

² Εἶχε δοθῆ λ. χ. ὁ ὄρος «τροπωτήρες» διὰ τὰς ἀρτάνας τῶν ἀναβολέων. «Τροπωτήρ» ὅμως (κοιν. «τρόπος» καὶ «τροπωτήρα») ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἕως σήμερον, σημαίνει τὸν σχοίνινον ναυτικὸν δεσμὸν τὸν συνδέοντα τὴν κώπην πρὸς τὸν σκαλμόν· δι' ὃ καὶ διερωτᾶται ὁ Χαντσερῆς: «τότε καὶ ὁ ἵππος λέμβος ἐστὶ καὶ οἱ πόδες τοῦ ἵππέως κῶπαι;», Ὁνομαστ. Πυροβ. σ. 9'.

³ Λ. χ.: «Δορὰ ἐκ χλοεροῦ χρώματος μὲ ἐρραμένην περὶ αὐτὴν ἔριον ταινίαν»... «Ἡ δορὰ τῆς μεγάλης στολῆς εἶναι ἐκ τζόχης μελανογλαύκου». Νοεῖται δὲ διὰ τοῦ «δορὰ» τὸ ἐπισέλλιον· καὶ δὲν πρόκειται περὶ μεγάλης στολῆς ἀνδρὸς ἀλλὰ ἵππου.

⁴ Μήπως τοιοῦτοι μεταφραστικοὶ μαργαρίται, δὲν εἶναι καὶ σήμερον ἐτι συνηθέστατοι; Ἐνθυμούμαι λ. χ., ὅτι οἱ παρὰ τῇ Ἀγγλικῇ Ὀργανωτικῇ Ἀποστολῇ πολιτικοὶ μεταφρασταί, ἰδόντες ἐν τινὶ ἐγγράφῳ τὴν λέξιν «λεμβοῦχος», σημαίνουσαν τὴν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου παραλλήλως τῇ θαλάσῃ χωροῦσαν κεραίαν ὅπου προσδένονται αἱ καθηρημένα λέμβοι, τὴν μετέφρασαν διὰ τοῦ boatman σημαίνουσαν μὲν «λεμβοῦχος» ἐπίσης, ἀλλ' ἐν τῇ σημασίᾳ «βαρκάρης», «πορθμύς»· κ.π.ᾶ.

ἄλλοι ἐκτὸς τῶν *arme!*, *marche!*, *halte!*, τῶν ἐπιζώντων εἰσέτι¹—καταστήσαντες αὐτὰ κράμματα λέξεων ἑτερογλώσσων². Πρὸς ἄρσιν τῶν ἀτόπων τούτων, ἐπελήφθη τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἐδάφους ὁ Χαντσερῆς, δημοσιεύσας, ἐν ἀρχῇ μὲν σχετικὰ πονήματα δι' ἃ ἔτυχεν «εὐχαριστηρίου ἐγγράφου (17 Σεπτεμβρίου 1846) παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργείου» εἶτα «Λεξικὸν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν ἐκ τῆς γαλλικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν» (1847) «Σειρὰν εἰδικῆς διδασκαλίας τῶν ὑπαξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ μετὰ πολλῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων» (1850) καὶ τὸ μνημειῶδες «ὄνομαστικὸν τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ πυροβολικοῦ» (1853). Τὸ τελευταῖον τοῦτο δημοσιεύσας ἰδίαις δαπάναις³, παρέδωκε «τῇ ἐπιεικεῖ κρίσει τῶν ἐπιστημόνων τε καὶ λογίων· ἀλλὰ πρὸ πάντων» τῇ κρίσει τῶν συστρατιωτῶν του παντὸς βαθμοῦ καὶ συστήματος, ἵνα διὰ τῆς ἐπι-» κρίσεως ἰδίως τούτων ἐπανορθωθῶσι τὰ ἡμαρτημένα καὶ οὕτω κατορθωθῇ τὸ ἐφε-» τόν· ἦτοι, ἢ εἰς τὴν γλώσσαν ἡμῶν εἰσαγωγὴ ἀρμοδίων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων». Ἐπιτροπὴ μικτὴ, κοινῇ συνεννοήσει τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργείου καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Παιδείσεως συστάσα καὶ ἤς μετεἶχον οἱ σοφοὶ τοῦ Πανεπιστημίου μας καθηγηταὶ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος, Θεόδωρος Μανούσης καὶ Φίλιππος Ἰωάννου⁴, ἀπένειμε πάντα ἔπαινον⁵ εἰς τὸ «Ὄνομαστικὸν τοῦ Πυροβολικοῦ» τοῦ Χαν-

¹ Ἀντὶ τούτων εἶχε προτείνει ὁ Χαντσερῆς τὰ «ὄπλ'» καὶ «χώρ'» (ἐκ τοῦ «χώρει») καὶ «πάξ!» («ἐκ τοῦ παύω· ἦγουν, παῦσον τὴν πορείαν», ὡς λέγει). Ἐν τῷ ναυτικῷ χρησιμοποιούμεν τὸ κέλευσμα «πρόσω! ἄγε!» διὰ τὰ ἔνδον τοῦ πλοίου βαδίσματα.

² Λ. χ. «Πλαγίως ἀριστερὰ σπαθίσατε δις κάρτ. Κεντήσατε τέρτζ» ἢ «Κατὰ τῆς λόγῃς φυλαχθῆτε καρτ καὶ σπαθί-σατ» ἢ «Φυλαχθῆτε σεκόντ καὶ σπαθί-σατ» κ.ἄ.δ.

³ Ἀθήνησιν ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἀθηνᾶς» (κατὰ τὴν ὁδὸν Κολοκοτρώνη, ἀρ. 128) 1853. Ὁ δὲ πλήρης τίτλος τοῦ ἔργου εἶναι «Ὄνομαστικὸν γαλλικὸν καὶ ἑλληνικὸν τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ πυροβολικοῦ, ἦτοι τῶν ὄπλων, τῶν ἀμαξῶν, τῶν ὀργάνων, τῶν ἐργαλείων, τῶν σκευῶν καὶ τῶν τοιούτων, ὑπὸ Γρηγορίου Ἀλεξάνδρου Χαντσερῆ, ἀξιωματικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, εἰσηγητοῦ παρὰ τῷ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργείῳ κλπ.». Ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ θανάτου ἐξηκολούθει μοχθῶν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ του, πλεῖστα ἔργα συγγράφας, ἐξ ὧν εἶδον τὸ φῶς, τὸ «Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἀσκήσεσι καὶ ταῖς τακτικαῖς κινήσεσι τοῦ στρατοῦ παραγγελμάτων» (1860) καὶ τὸ «Σκευολόγιον Στρατιωτικόν» (1870), ἐκδοθὲν μετὰ θάνατον.

⁴ Ὁ Φίλιππος Ἰωάννου, ὃν παρακατιὸν θὰ ἴδωμεν μετέχοντα τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συντάξεως τοῦ Ναυτικοῦ Ὄνοματολογίου, μὴ δυνηθεὶς νὰ μετέσχη τῆς Ἐπιτροπίας ταύτης, ἔγραφε (4 Δεκεμβρίου 1852) πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργεῖον «ἐν ᾧ, διὰ τὸ πολυάσχολόν μου, ἀναγκάζομαι νὰ παραι-» τηθῶ τὴν ρηφθεῖσαν νέαν ἐργασίαν, κρίνω χρέος μου νὰ δηλώσω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅτι ἔχω πεποιθη-» σιν εἰς τὰς γνώσεις τοῦ φιλοπόνου κυρίου ὑπολοχαγοῦ Χαντσερῆ· καὶ κρίνων ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε συντα-» χθέντων καὶ ἐκδοθέντων ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν γλώσσαν πονημάτων, πιστεύω, ὅτι καὶ τὸ νεωστὶ ἔ-» χθ' αὐτοῦ συνταχθὲν καὶ νῦν ὑποβαλλόμενον εἰς τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, εἶναι οὐχ' ἥττον ἐπιτυχές. Ὁλίγοι ἀνέγνωσαν τοιαῦτα, ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγράμματα, ἀναφερόμενα εἰς τὰς μηχανικὰς τέχνας, ἅσα ὁ φιλόπονος κύριος Χαντσερῆς, καὶ ὀλίγοι, κατὰ τὴν γνώμην μου, δύνανται νὰ συντάξωσιν ὀνομα-

τσερῆ καταστάν κατόπιν ἐπίσημον. Οὕτω ἐν τῷ τότε στρατῷ μας μόνον τὸ μηχανικὸν ἐσπερεῖτο πρέποντος ὀνομαστικοῦ μέχρι τοῦ 1884, ὁπότε ἐξεδόθη τὸ ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου τοῦ μηχανικοῦ Πέτρου Σ. Λυκούδη συγγραφὸν «Ἐγχειρίδιον σκευῆς τοῦ Μηχανικοῦ Σώματος», ἡ ἐν τῷ ὀποίῳ ὀνοματολογία ἐκανονίσθη ἔκτοτε ὡς ἐπίσημος¹.

Ὁ διὰ τὸ Ναυτικὸν ὅμως καταρτισμὸς ὀνομαστικοῦ καὶ ἡ ἐπικράτησις αὐτοῦ, ἐνεφάνιζον μείζονας ἀσυγκρίτως δυσχερείας. Διότι λήξαντος τοῦ Ἀγῶνος, οἱ μὲν κατὰ γῆν Πρόμαχοι, ἐπανελθόντες εἰς τὰς ἐστίας των, εἶχον τραπεῖ ἐπὶ τὰς βιοποριστικὰς των ἀσχολίας, παραχωρήσαντες τὰς θέσεις των εἰς νεαροὺς νεοσυλλέκτους τοῦ Τακτικοῦ, οἱ ὅποιοι δὲν θὰ ἐδυσχεραίνοντο εἰς τὴν ἐκμάθησιν ἐπισήμων ὄρων², ἀφοῦ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ λησμονήσωσιν ἄλλους ὄρους πρὸς τοὺς ὀποίους νὰ εἶχον προσοικειωθῆ· δὲν συνέτρεχε ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τοὺς ναυμάχους, οἱ ὅποιοι δὲν ἔπαυσαν ἐξασκοῦντες, ἐν ἀδιακόπῳ συνεχείᾳ, τὸ τραχὺ ἔργον τοῦ ναυτικοῦ, εἴτε ἐν τῷ ἐμπορικῷ, εἴτε ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ Ἐθνικῷ Ναυτικῷ ὅπερ οὕτω ἐγένετο κληρονόμος τῆς ὀνοματολογίας τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ τοῦ Ἀγῶνος, ὅπως καὶ τῆς αἰγλης του. Πᾶν ἄλλο ὅμως ἢ ἑλληνικοὶ ἦσαν οἱ ἐν τῇ ὀνοματολογίᾳ ἐκείνῃ ὄροι. Μακραίων εἰς τὴν γαλληνοτάτην νύμφην τοῦ Ἀδρίας ὑποταγῆ τῶν τε νήσων καὶ τῶν παραλίων μας καὶ ἡ διαρ-
»στικὸν τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ πυροβολικοῦ ἐπιτυχέστερον, παρὰ τὸν ἀξιωματικὸν τοῦτον» (Ὀνομαστ. Πυροβολ. σ. θ').

⁵ Ἐν τῷ οικείῳ πρακτικῷ της ἀναγράφεται: «Ἡ Ἐπιτροπή, ἐξ ὧσων μέχρι τοῦδε ἐγνώρισε τὸ περὶ
»οὔ ὁ λόγος ὀνομαστικόν, ἔχει πάντα λόγον νὰ ἐπαινήσῃ τὸ ἔργον τοῦ κυρίου Χαντσερῆ, καὶ νὰ κρίνῃ
»αὐτὸ πάσης συνδρομῆς, ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου, ἄξιον πεποιθυῖα, ὅτι καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν θέλει
»χρησιμεύσει καὶ θέλει πλουτίσει προσέτι καὶ τὴν περὶ τὰ στρατιωτικὰ φιλολογίαν, περὶ ὧν τοσοῦτον
»κίθεται ἡ Κυβέρνησις».

¹ Ἀριθμ. Πρωτ. 3838.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 3 Φεβρουαρίου 1885

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Τμῆμα Μηχανικοῦ

Πρὸς ἀπάσας τὰς Διευθύνσεις καὶ Τάγματα τοῦ Μηχανικοῦ.

Κανονίζομεν τὴν ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Π. Σ. Λυκούδη ἐκδοθέντι Ἐγχει-
ριδίῳ σκευῆς ὀνοματολογίαν καὶ διατάσσομεν τὰς Διευθύνσεις καὶ Τάγματα τοῦ
Μηχανικοῦ νὰ ποιῶνται χρῆσιν αὐτῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ.

Ὁ Ὑπουργὸς
Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐγκρισίς ὀνοματολογίου
Κ. ΜΙΑΟΥΛΗΣ

² Πόσοι στρατιωτικοὶ ἢ ναυτικοὶ ὄροι, ὧν ὑπῆρξαν φορεῖς οἱ ὑπὸ τῶν μεγάλων σχολείων τοῦ Στρα-
τοῦ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ ἀφυπηρετοῦντες, δὲν ἐπαγιώθησαν ὡς λέξεις κοινῆς χρήσεως ἐν ταῖς διαλέκτοις τῶν
χωρικῶν! ἐνθυμοῦμαι χωρικὴν εἰς τὸ μεσόγειον χωρίον Κουμιακή, τῆς Νάξου, κεραυνώσασαν τρυφερὰς
ἐξομολογήσεις συγχωρίου της γεωργοῦ, μὲ τὴν ναυτικὴν λέξιν «ἄπωσον!». Ἀλλὰ μήπως καὶ νομικοὶ ὄροι,
τῆς ποινικῆς δικονομίας ἰδίᾳ, δὲν ἐλεξιλογήθησαν εἰς τὰς τοιαύτας διαλέκτους, ἀκόμη καὶ τῶν χωρίων
εἰς ἃ λαλεῖται ἡ Ἀλβανική; Ἔστω καὶ τοῦτο πρόσθετόν τι ἐπιχείρημα, κατὰ τῶν ἀποφαινομένων, ὅτι
πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἐπικράτησιν περιποικημένης γλώσσης, θὰ ἦτο δύσπεπτος εἰς τοὺς χωρικοὺς.

καύσης ταύτης ναυτολογία τῶν ναυτικῶν μας εἰς τὰ «τσοῦρμα»¹ τῶν γαλερῶν, εἴτε ἐθελουσία εἴτε ὑποχρεωτικῆ καὶ βιαία, διέπλασαν ἰδίαν ναυτικὴν γλῶσσαν, ἐπιβληθεῖσαν διὰ τῆς χρήσεως καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, καὶ ὑποκαταστήσασαν τὴν τελείως λησμονηθεῖσαν καὶ ἐν πολλοῖς ἤδη ἀγνοουμένην Βυζαντινὴν² τοιαύτην. Ἀπετελέσθη δὲ αὕτη ἐξ ὄρων ἰσπανικῶν καὶ ἰταλικῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐλλητικοποιηθέντων τὴν κατάληξιν εἰς οὓς δὲ προσετέθησαν, διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κυριάρχου καὶ πολλοὶ τουρκικοί³. πάντως ὅμως, ἐπεκράτουν ἐν τῇ ναυτικῇ μας γλῶσση οἱ ἐνετικοὶ ὄροι, δεδομένου ὅτι πρὸς τὴν μεσουράνησιν τῆς γαλέρας, συνέπεσε καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν μερῶν μας Ἑνετικὴ δεσποτία. Οὕτω ἐδημιουργήθη διεμορφώθη ἐξειλιχθη καὶ προήχθη, ἡ ὡς «κοινοβαρβαρικὴ» ἐπισήμως χαρακτηριζομένη. Ἄς μὴ παροραῖται ἐν τούτοις, ὅτι ταύτην τὴν «κοινοβαρβαρικὴν» γλῶσσαν ὠμίλησαν οἱ Ναυμάχοι, ἀπὸ τοῦ Μιαούλη καὶ τοῦ Κανάρη ἕως τοῦ τελευταίου «μούτσου» τοῦ Ἀγῶνος, ἀδιάφορον δὲ ἂν ἡ ἀντοχή της εἰς τὰς κατ' αὐτῆς ἐπιθέσεις, ἐπήνεγκε σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἐν τῷ ναυτικῷ διγλωσσίαν ἣτις, ἐκδηλοτάτη εἰς τὸ παρελθόν, βαίνει ὄλονεν πρὸς ἐξάλειψιν, συναποθνήσκουσα μετὰ τοῦ Ἄλλοτε Ναυτικοῦ, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐξυπηρέτησεν.

¹ Ἑνετικὸς ὄρος (ciurmo) τοῦ ναυτικοῦ τῶν γαλερῶν, ἐξ οὗ καὶ ὁ γαλλικὸς la chiourme σημαίνων τὸ «ἐρετικόν» τουτέστι τὸ ἐκ κατεργαρηδων — τῶν ἐρετῶν τῶν «κατέρων» — πλήρωμα καὶ δὴ τὸ ἐκ καταδίκων ἢ τὸ τῶν ἀπὸ κοινωνικῶν ἀποβρασμάτων ἐπὶ μισθῷ ἐθελοντῶν («μυνεβόλιοι» benevogli) ἐρετῶν. Ἡ ἔννοια τοῦ ὄρου ἐπεξετάθη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ εἰς τὴν τῆς συγκροτήσεως τοῦ συνήθους πληρώματος, ὅθεν καὶ «τσορμάρω» τὸ «ναυτολογῶ» (γαλλιστὶ enrôler) δηλαδὴ καταρτίζω πλήρωμα, ἀλλὰ καὶ τὸ «ναυτολογοῦμαι» (γαλλιστὶ s'enrôler) δηλαδὴ προσλαμβάνομαι εἰς καταρτιζόμενον πλήρωμα.

² Ὡς γνωστὸν τὰ χειρόγραφα τοῦ ναυάρχου JURIEU DE LA GRAVIERE περὶ τοῦ ναυτικοῦ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας οὐδαμοῦ μετὰ τὸν θάνατόν του εὑρέθησαν. Ναυτικοὶ Βυζαντινοὶ ὄροι ἀπαντῶσιν εἰς: ΚΩΝΣΤ. Ν. ΡΑΔΟΥ, «Τὸ ναυτικὸν τοῦ Βυζαντίου. Ὑλικόν, ὀργάνωσις, τακτικὴ, ἱστορία». Ἀθήναι, 1920, Ἐλευθερουδάκης καὶ Μπάρτ. ΜΙΧ. ΓΟΥΔΑ, «Τὸ ναυτικὸν τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα», ἔκδ. Κριτικῆς, τύπ. Παρασκευᾶ Λεώνη, Ἀθήναι, 1903. ΑΛ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ-ΠΙΛΑΤΟΥ, «Τὸ πυροβολικὸν κατὰ τὴν δύσιν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας», ἔκδ. Ναυτ. Ἐπιθ., 1928, Βραβ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν. ΑΓ. ΠΑΣΠΑΤΗ, «Πολιορκία καὶ ἀλωσις Κωνσταντινουπόλεως», τύπ. ἀδελ. Περρῆ. ΑΝ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ, «Ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως», τύπ. Νικολαΐδου. Ἐπίσης: ἐξεδόθη τῷ 1907 (τύπ. Μάϊσνερ-Καργαδούρη, σχ. 8ον, σ. 382) «Ὁ Ἑλληνικὸς Αὐτοκρατορικὸς στόλος», ἔργον περιεργον, συγγραφὴν ὑπὸ τοῦ ὑποπλοιάρχου ΚΩΝΣΤ. Α. ΣΑΡΑΦΗ ΠΙΤΖΙΠΙΟΥ, ἐπὶ τῇ βάσει χειρογράφων ἀποδιδιομένων, ὡς λέγει, εἰς καλόγηρόν τινα Ἀϊμανίτην τὸ ὄνομα, καὶ ἐγεῖραν μέγαν σάλον μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους πάσης γλώσσης Βυζαντινολόγων. Ὡς ὅμως κατόπιν ὁ Σαράφης ἐξήγησεν (Ἐπει. Βυζαντ. Σπουδῶν, ἔτος Ε', 1928, σ. 193) διὰ τὰς πηγὰς του, «οὐ μόνον εἰς τὸν εἰδικὸν ἀναγνώστην, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα λόγιον γεννᾷ τὴν ἀμφιβολίαν, μήπως οὐχὶ κατὰ τὴν πραγματικότητα ἐγράφησαν, ἀλλ' εἶναι ἀποκνήματα φαντασίας».

³ Χαρακτηριστικὸν τούτου, λ. χ., τὸ παλαιὸν κοινοβαρβαρικὸν κέλευμα, διὰ τὴν πρὸς ἄπαιρσιν ἐτοιμασίαν «χαζηρευθῆτε στὸ βίρα» (= τὸ ἐπίσημον «εἰς τάξιν ἀπάρσεως!»), τρεῖς λέξεις, τρεῖς γλῶσσαι: Τουρκικὴ ἐλλητικοποιημένη, ὀμιλουμένη ἐλληνικῇ, ἰταλικῇ· ἀλλὰ καὶ τὸ ταυτόσημόν του «Ἄλλα στὸ βίρα», εἰς ὃ «alla» καὶ «στὸ» εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό.

Εἰς τέσσαρας περιόδους δύνανται νὰ κατανεμηθῶσι τὰ εἰς τὸ ναυτικὸν ἡμῶν ὀνοματολόγιον ἀφορῶντα· ἡ πρώτη δὲ αὐτῶν, εἶναι ἡ περὶ ἧς ἀμέσως ἀνωτέρω εἶπον.

Τὴν δευτέραν περίοδον χαρακτηρίζουσι αὐθόρμητοι προσπάθειαι ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ, σύγχρονοι καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὰς τῶν ἐν τῷ στρατῷ συναδέλφων των, δι' ἃς ἀνωτέρω εἶπον, πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ξενικῶν καὶ τῶν κοινοβαρβαρικῶν ὄρων δι' ἑλληνικῶν. Ἡ τάσις δὲ αὕτη εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἀπὸ τοῦ Ἀγῶνος, ὅποταν μεγίστης μορφώσεως γραμματεῖς τῶν ναυάρχων του—οἱ Ἰκέσιος Λάτρης, Ἐλευθέριος Γκίκας, Φίλιππος Ἰωάννου¹, Γ. Οἰκονόμου, Ν. Τσικλητήρας, Δ. Σαλτέλης, μεταξὺ ἄλλων—ἐπεδίωκον, διὰ τοῦ ὕφους τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, τὴν καθ' ἑξῆς ἐπικράτησιν ἀρχαϊζόντων ὄρων, διεσκευασμένων ἐνίοτε κατὰ τὸν τύπον τῆς ὀρθῶς ὀμιλουμένης. Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων τῶν ναυτικῶν νήσων καὶ ἀπὸ τῶν διασωθέντων ἡμερολογίων πλοίων τοῦ Ἀγῶνος, συχνὰ ἡ τοιαύτη προσπάθεια ἐμφανῆς προβάλλει². Συνεχῆς δὲ ὑπῆρξεν αὕτη καὶ μετὰ τὴν παλιγγενεσίαν ὑπὸ ἀξιωματικῶν καὶ ἐνίων ὑπηρεσιῶν, ὡς εἶπον, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις μεγάλης ἐν τῷ ναυτικῷ φαρισαϊζούσης φατρίας, διατεινομένης—ἀληθῶς δὲ—ὅτι μόνον τοὺς κοινοβαρβαρικοὺς τύπους θὰ ἐνόουν οἱ ὑπαξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦται. Ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶναι, ὅτι εὐρυμαθέστατος καὶ εὐπαίδευτος, ποτὲ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας σπουδαστής, τῆς ἐξεζητημένης δὲ καθαρευούσης ζηλωτής, ὁ σημαιοφόρος

¹ Παρὰ τοῦ ποτὲ Ἀθαν. Ν. Μιαούλη πλοιάρχου Β. Ν. καὶ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροῦ μου, γνωρίζοντος καλῶς τὰ τοῦ Ναυτ. Ὀνοματολογίου παρὰ τοῦ πατρός του καὶ τῶν θείων του, πάντων ἀξιωματικῶν τοῦ τότε ναυτικοῦ, εἶχον ἀκούσει ὅτι ὁ Φίλιππος Ἰωάννου διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ ναυάρχου Μιαούλη κατὰ τὸν Ἀγῶνα· φέρεται δὲ τοῦτο καὶ ἀλλαγῶθεν (Ι. Α. ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, Τὸ ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ Ἀνεξαρτησίας μέχρι βασιλείας Ὁθωνος [Βραβ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν] σ. 119. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαίδεια εἰς λ. Ἰωάννου Φίλιππος). Ὁ βαθὺς ὄμως τῶν Ὑδραϊκῶν ἀρχαίων ἐρευνητῆς καὶ ἱστοριοδίφης, δόκτωρ Ἀντ. Λιγνός, ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Ι. Λαζαροπούλου (αὐτόθι) περὶ τούτου, τῷ ἐτόνισεν ὅτι πλὴν τοῦ Λάτρη τοῦ Γκίκα καὶ τοῦ Σαλτέλη «οὐδεὶς ἕτερος, καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ ναυάρχου». Ἀγνοῶν ποτέρα τῶν ἀντιτιθεμένων εἰδήσεων τούτων εἶναι ἡ ἀκριβής, παραθέτω ἀμφοτέρας (ἰδὲ σημ. 2, σ. 99) μὴ ἐκφέρων ἰδίαν τινα γνώμην.

² Ἐπὶ παραδείγματι, ἐκτὸς τῶν Ὑδραϊκῶν ἀρχαίων, διὰ τὴν τακτοποίησιν καὶ ἐκδοσιν τῶν ὁμοίων μοχθεῖ ὁ ἱστοριοδίφης Ἀντ. Λιγνός: ΑΝΔΡ. ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ, «Σπετσωτικά ἤτοι συλλογὴ ἱστορικῶν ἐγγράφων ἀφορώντων εἰς τὰ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς νήσου τῶν Σπετζῶν καὶ τοῦ Κράτους», εἰς τόμους τρεῖς, ἐπανέκδοσις μερίμνη Ἰωάν. Γ. Κούτση, τυπ. Ἐφημ. Σφαῖρα, Πειραιεύς, 1925-26. ΑΝΑΣΤ. ΟΡΛΑΝΔΟΥ, «Ναυτικά ἤτοι ἱστορία τῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος Ἀγῶνα πεπραγμένων ὑπὸ τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων ἰδίως δὲ τῶν Σπετζῶν», εἰς τόμους δύο, Ἀθήναι, τύποις Χ. Ν. Φιλαδελφέως, 1869. ΚΩΝΣΤ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ, «Ἐπόνημα τῆς νήσου Ψωρῶν», εἰς τόμους δύο, τοῦ Δ. Α. Μαυρομαμάτη, Ἀθήναι, 1862. «Ἡμερολόγιον τοῦ βριγαντίνου «Ἀθηνᾶ» ναυαρχίδος τοῦ Γεωργ. Δ. Σαχτούρη κατὰ τὸν Ἀγῶνα (ἀγνώστου μοι ἐκδότου καὶ χρόνου ἐκδόσεως, καθ' ὅσον τὸ ἐξώφυλλον δὲν σώζεται). «Ἡμερολόγιον τοῦ «Φιλοκτήτης» Ὑραϊανῆς ναυαρχίδος τοῦ Σκανδάλη», ἵνα μόνον τὰ κυριώτερα ἀναφέρω. Ἀλλὰ καὶ διάφορα ἡμερολόγια πλοίων τοῦ Ἀγῶνος ἀνέκδοτα, διατηρούμενα ὡς κειμήλια παρ' ἀπογόνους τῶν ναυμάχων.

Γερ. Ζωχιός, ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰσηγητὴς παρὰ τῇ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμματεία διατελέσας, τὴν καλοκαγαθίαν του καὶ τὸ φιλοπρόοδόν του θυσιάζων κάποτε εἰς τὴν ἀπολαυσιν εὐκαιρίας πρὸς, ἄκακον κατὰ βάθος, εἰρωνεῖαν, ἐπύκραινε τοὺς ἀξιεπαίνους ἀξιωματικούς ἐκείνους καὶ ἐμάραινε τὸν ζῆλον των, εἰσηγητὴς γενόμενος διαταγῶν θιγουσῶν αὐτούς, καὶ δὴ καθ' ὃν χρόνον ἢ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματεία ἐνεθάρρυνε, μέχρις υἱοθετήσεώς των, παρομοίας τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ προσπαθείας. Οὕτω λ. χ., ὅτε ὑπεβλήθη (16 Σεπτεμβρίου 1840) ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου πίναξ ὀνοματολογίου ὑλικῶν ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Ναυστάθμου «μὲ ἰταλικάς, τουρκικὰς καὶ ἄλλας διεφθαρμένας ὀνομασίας», ὁ Ζωχιός, ἐχόμενος, ὀρθῆς πλὴν οὐχὶ πάντοτε πρακτικῆς, δόξης, καθ' ἣν τοῦ μὴ τελείου κρεῖττον τὸ μὴ εἶναι, εἰσηγεῖτο διαταγὴν καθ' ἣν «ἡ σύνταξις ὄρων δὲν εἶναι εὐκόλος οὐδ' ἔργον τοῦ τυχόντος, ἀλλ' ἔργον ἐπιτροπείας ἀπὸ ἐπιστήμονας καὶ πεπαιδευμένους». Καὶ τὸ μὲν Διευθυντήριον ἐπανελάμβανε τὴν ὑποβολὴν τῆς «ὀνοματοθεσίας» του ἐπεξεργασμένης καὶ βελτιωμένης, ἀπολογούμενον ἅμα ὅτι «ἀντὶ μιᾶς ξένης βαρβάρου καὶ ἀκαταλλήλου ὀνομασίας, προτιμητέα μία ἑλληνικὴ, ἔστω καὶ ἂν μὴ ἐντελῶς ὀρθῆ» καὶ παρακαλοῦν ὅπως ἢ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμματεία «μὴ ἀποδίδῃ τὴν πρᾶξιν του ταύτην εἰ μὴ εἰς τὸν περὶ τὰ καλὰ ζῆλον τοῦ Διευθυντηρίου, ἀποβλέπουσα μᾶλλον εἰς τὸν σκοπὸν καὶ ἐπιεικεστέρα ἐπὶ τῶν μὴ ἐπιτυχῶν δεικνυομένη, ἅτε γινώσκουσα καλῶς, ὅτι τοιοῦτου ἐγχειρήματος ἢ τελειότης, δεῖται Δηλίου κολυμβητοῦ». Πικρόχολος ὅμως ἀπάντησις καθ' ἣν «... ἢ παλαιὰ γλῶσσα εἶναι μὲν κατὰ πολλὰ βάρβαρος ἀλλ' εἶναι πρὸς ὅλους γνωστή, τὴν δὲ νέαν καὶ αὐτοὶ οἱ γράφοντες ἀγνοοῦσι... Διατάσσομεν νὰ παύσῃ καὶ γραφομένη, γλῶσσα ἥτις καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συντακτῶν της κακὴ ὁμολογεῖται¹, ἔθετε τέρμα εἰς τὰς ἐλπίδας τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων, οἵτινες οὐδὲν πλέον ἀπὸ τῆς ὑπηρεσιακῆς ὁδοῦ προσδοκῶντες, ἐστήριξαν αὐτὰς εἰς τὸν ὑποπλοίαρχον τότε (1843) Λεων. Παλάσκαν. Ἦρξατο οὕτω ὁ σοφὸς ἐκείνος, ἀπὸ τοῦ 1845², μεταγλωττίζων πάντας τοὺς γαλλικοὺς ὄρους, ναυτικούς τε καὶ συναφεῖς ἐπιστημονικούς, βάσει τῶν ἀρχαίων τοιούτων, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ παρίδῃ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων δημιουργηθέντας³ ἐφ' ὅσον ἦσαν ἐπιτυχεῖς, μηδὲ τοὺς τοὺς

¹ ΔΗΜ. ΦΩΚΑ, Χρονικά τοῦ Ἑλλ. Β. Ναυτικοῦ 1833-1873, ἔκδοσις Γεν. Ἐπιτελ. Ναυτικοῦ 1923 (Βραβ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν) σ. 149.

² ΜΙΧ. ΓΟΥΔΑ, Πρόλογος ἐν τῷ «Γαλλ.-Ἑλλ. Λεξ. Ναυτ. ὄρων κλπ.», Ἀθῆναι τύπ. Ἐθν. Τυπογρ. 1898, σ. ιδ'.

³ Εἰς βαθύτατον ὅσον καὶ πρακτικώτατον παλαιὸν ἔργον, ὅπερ, πρὸ τῆς συντάξεως τοῦ Ναυτικοῦ Ὀνοματολογίου, εἶχε συγγράψῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ναυτικῶν μας, «εἰς ἣν μόνον περιωρίζοντο αἱ γνώσεις του», ὁ Ἐρμουπολίτης ναυτοδιδάσκαλος ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΟΤΣΟΒΙΑΗΣ, ὑπὸ τίτλον: «Περὶ ἐξαρτισμοῦ τῶν πλοίων», εἶχε προστεθῆ «ἀλφαβητικὸν ναυτικὸν γλωσσάριον» περιλαμβᾶνον τοὺς κοινούς ναυτικούς ὄρους, καὶ τοὺς ἀντιστοίχους τῆς καθαραιούσης γλώσσης, οὓς ἀνεπισήμως μετεχειρίζοντο οἱ αὐτοσχεδιάσαντες αὐτοὺς ἀξιωματικοί. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἔμεινε ἀνέκδοτον μέχρι τοῦ 1893, καθ' ὅσον ὁ ὑπέρργηρος συγ-

τῆς γλώσσης τῶν πληρωμάτων οἵτινες εἶχον προέλευσιν ἑλληνικὴν καὶ ἦσαν δεκτικοὶ προσαρμογῆς εἰς τὴν ἐπίσημον τοῦ Κράτους γλώσσαν¹. Οὕτω περὶ τὸ τέλος τοῦ 1852, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐπεράτου καὶ ὁ Χαντσερῆς τὸ «Ὄνομαστικὸν τοῦ Πυροβολικοῦ» εἶχεν ἐτοιμάσει ὁ Παλάσκας τὸ ἔργον του ἐκεῖνο, ὅπερ τῷ 1898 ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργείου², ὡς «Γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν τῶν Ναυτικῶν ὄρων γραφεύς του δὲν ἤθελε νὰ τῷ μεταβάλλῃ τὴν γλῶσσαν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἐβλεπεν ὅτι ἡ κοινὴ ναυτικὴ γλῶσσα θὰ ἰδίῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου. Μεταπεισθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Νικολάου Γ. Κοτσοβίλη, τοῦ ἐπὶ δεκαετηρίδας εὐεργετήσαντος τὴν τότε ἐμπορικὴν ναυτιλίαν μας διὰ τῶν πλωτικῶν του συγγραμμάτων ναυτικῶν πινακῶν καὶ ὑδρογραφικῶν χαρτῶν του, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει ἐκδότου Ἑμμαν. Β. Βεκιαρέλη, ὑποσχθέντων ὅτι θὰ ἠύλαβοντο τὴν γλῶσσαν τοῦ χειρογράφου, ἔστερξεν ἐν τέλει εἰς τὴν ἐκδόσιν του, ἦτις καὶ ἐγένετο (ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου, τύπ. Ρενιέρη Πρίντζη, 1894). Δυστυχῶς ὅμως, ὅ τε ἐκδότης καὶ ὁ υἱός, μὴ σκεφθέντες ποίαν ζημίαν ἐπέφερον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ναυτικοῦ μας ὀνοματολογίου, ἀντεκατέστησαν, ἐκ τῶν αὐτοσχεδίων εἰς καθαρῆν ὄρων, ἐκείνους οὓς δὲν εἶχεν υἰοθετήσει ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ὀνοματολογίου, διὰ τῶν ἀντιστοίχων τῶν ἐπισήμων. Οὕτω πλὴν ὀλιγίστων ἐξ ἐκείνων τῶν ὄρων (ἐκ παραδρομῆς μὴ ἀφαιρεθέντων καὶ τούτων, λ. χ. τὸ *περιττόν* κ. «ἀβαρία ἀρμπούρου», *ἡμιμυδορόμων* κ. «μπάρκο μπέστια», *ἐπιδρομῆς* κ. «λόβερ», *Αιβυρνῆς* κ. «μπομπάρδα», *γαυλῆς* κ. «μπρατσέρα», *σακκόλεψη* κ. «μπελλοῦ», *Ἑρμαφρόδιον* κ. «τζερνίκι», *Γαυλολιβυρνῆς* κ. «μπομπάρδα-σαμπατιέρα» καὶ ἄλλοι τινές), ὀλιγίστους ὄρους γνωρίζομεν ἐξ ἐκείνων οὓς εἶχον αὐτοσχεδιάσει οἱ ἀξιωματικοὶ μας πρὸ τοῦ 1855. Ὁ Νικ. Κοτσοβίλης μοὶ εἶπε τῷ 1918 σχετικῶς: «Στέλιο, διέπραξα μεγάλην ἱεροσυλίαν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω». Ἀλλὰ μήπως καὶ αὐτὸς ὁ Παλάσκας δὲν εἶχε περιπέσει εἰς τὴν αὐτὴν ἀπρονοήσιαν; (Ἰδὲ τέλος σημ. 1 σ. 103).

¹ Καὶ δὲν ἦσαν σπάνιοι οἱ τοιοῦτοι. Προχείριως ἀναπολῶ τούς, *ἀγαθός*, *ἀναπλωρίζω*, *ἀνοίγομαι* (= «ἀνάγομαι»), *ἀναπλωρίζω*, *ἀπόνερα* ἢ *τ' αὐλάκι* (= ὁ «αὐλαξ» καὶ «ὀλκός» ὃν ἀφίνει τὸ πλοῖον), *ἀπογῆ* (= τὸ ὄριον τῶν, περὶ ὕψαλον κίνδυνον ἀβαθῶν), *ἀργάτης*, *ἄρμενα*, *ἄρμενίζω* *ἀρμίδι* (= «ἀρμίδιον»), *ἀρμός*, *ἀστραγαλιές*, *βασιῶ*, *βελόνια*, *βρεχάμενα* (= τὰ «ὑφαλα»), *βρίσκω* (= «ψαύω» βυθόν), *τὰ γεμίζω* (= «ἐπιτρέπω τὸν ἄνεμον» εἰς τὰ ἱστία), *γαῖδουρόκομπος*, *γαῖπος*, *δέστρα*, *δοιάκι* (= «οἰαξ»), *ἐμπρομο*, *ἐμπλορο*, *ἐμπουλο* (= «ἐμβολον» σχοινοῦ), *ἔχω πλώρη* (= «ἐπέχω»), *ζυγώνω* (= «προσγεῖω»), *ζωνάρι*, *θαλασσομάχος* *θαλασσόνω*, *θεωρία* (= «ἀστρονομικὴ παρατήρησις»), *καθίζω* (= «ἐξοκέλλω»), *κατάπρυμα*, *κολοβός*, *καλοκαιρινὰ πανιά*, *καρυδόκομπος*, *κουπί*, *ματίζω* (= «ἀμματίζω»), *ματισιά*, *μόνομα*, *νεροκουβαλήτρια* (= «ὑδροφόρος»), *ξαλαφρόνω* (= «κουφίζω» τὸ πλοῖον), *ξανόγομαι* (= «ἐξανάγομαι»), *ξετονίζω* (= «ἐκτείνω» τὰ κάλυα), *ξάρτια*, *ξοριάζω*, *ξορίασμα*, *ξυλάμενα*, *πάω πελάου*, *παίζω τὰ πανιά*, *παλαμίζω*, *παρακνῶ*, *πελαγόνω*, *πετροπίδια* («ἐπιτροπίδια») *πλώρη*, *πρύμη*, *πισσώνω*, *πισσόβαρκα*, *πλωρῆς*, *πρυμῆς*, *πουκάμισο* (= «ἔλυτρον» ἱστίου), *πρωταδεύτερα*, *ραιοῦλκιο*, *σακκόλεβα*, *σιάζω* (= «ισάζω» καὶ δὴ ἐπὶ «σταυρωτῶν κεραίων»), *σταυρώνω* (= «ἐγκαρσιῶ» τὰ ἱστία), *σταυρωσιές* (= αἱ «σταυρωταὶ» κεραῖαι), *στολῖδια* (τὰ «ἄφλαστα» καὶ τὰ «ἀκρόπρωρα»), *συρτά!* (= «ἔλκε βάρη»), *τρεχτά!* (= «ἔλκε τροχαλῶς» νομίζω, ὅτι τὸ «συρτά» καὶ τὸ «τρεχτά» ἠδύναντο νὰ μὴ ἀντικατασταθοῦν), *φούσα*, *φουνοκθαλασιά*, *φουκιάδα*, *φυλλίζω*, *χέρι-χέρι!* («ἐξ ἀπολαβῆς ἕα!») *χεροῦλι*, *ψάθες* (= τὰ ἱστία τῶν βρατσερῶν, τὰ «τραπεζοειδῆ»), *ψαλιδωτό*, καὶ πολλὰ ἄλλα.

² Ἐδωρήθη τῷ 1896 εἰς αὐτὸ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δημοσιεύσεώς του, ὑπὸ τοῦ στενοῦ φίλου τοῦ Παλάσκα ἀειμνήστου Ἀριστείδου Ράινεκ πλοίαρχου τότε, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐπίσης χειρογράφου ὑπομνήματος τοῦ Παλάσκα «Περὶ ναυτικοῦ Σχολείου». Ὁ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργός, κ. Νικ. Λεβίδης, ἀνέθεκε (ἀριθ. 15960, 24 Ἰουνίου 1896) εἰς τὸν τότε ὑποπλοίαρχον Μιχ. Γούδαν τὴν ταξινόμησιν καὶ τὴν

καὶ τῶν ὄρων τῶν συναφῶν ἐπιστημῶν», ἀλλὰ τὸ ὅποῖον ὁ συγγραφεὺς του, ὅστις μέχρι τοῦ θανάτου του δὲν ἔπαυσε συμπληρῶν καὶ διασκευάζων, ἐθεώρει τότε, οὐχὶ ὡς λεξικὸν καθ' ἑαυτό, ἀλλ' ὡς βοηθητικὸν ἔργον πρὸς καταρτισμὸν ἐπισήμου ναυτικοῦ ὀνοματολογίου, ὡς ἐπέπεθε ὅθελε διαταχθῆ ἢ σύνταξις του. Σχηματίσας δὲ ἐξ αὐτοῦ πλήρες λεξιλόγιον ἀλφαβητικόν, τῶν ὄρων ὧν τὴν ἐπισήμοποίησιν θὰ εἰσηγεῖτο καὶ τῶν ἀντιστοίχων αὐτοῖς κοινοβαρβαρικῶν καὶ τανάπαλιν, εἶχε πλήρες τὸ σκελετὸν τοῦ ὀνοματολογίου¹ καὶ ἦτο ἐν προσδοκίᾳ τῆς εὐκαιρίας, ἣτις ὅμως δὲν ἐνεφανίζετο, καθ' ὅσον μεγίστη ἦτο τῆς ἐν τῷ ναυτικῷ φατρίας ἢ ἀντίδρασις, ἢ ὁποία δὲν ἦτο εὐνικήτος.

Ἡ τρίτη περίοδος ἄρχεται κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1855, σὺν τῇ ἀναλήψει τῆς Ὑπουργίας ὑπὸ τοῦ Ἄθαν. Ἄνδρ. Μιαούλη, υἱοῦ τοῦ ναυμάχου, ἀνδρὸς μεγίστης μορφώσεως ὃν ὅμως πολὺ ἐστενοχώρει ἢ ἀπὸ τῆς φατρίας ἀντίδρασις. Ὁ ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀντωνίου ὅμως προσφιλὴς ἀνεψιὸς του Ἀνδρέας, εὐπαίδευτος εἰς τὴν ναυτικὴν ἐπιστήμην καὶ φιλοπρόοδος ἀνθυποπλοίαρχος καίτοι μέτριος Ἑλληνιστῆς τότε, δὲν ἔπαυεν ἐνωτίζων εἰς τὸν θεῖον του Ὑπουργόν, τὸ ἀδήριτον τῆς ἀνάγκης πρέποντος ὀνοματολογίου, ἐνῶ ὁ Παλάσκας ἐπεκαλεῖτο τὸ παράδειγμα τοῦ στρατοῦ διὰ τὸ καθαραγραφῆν τοῦ Λεξικοῦ, ὅπερ καὶ ἐξεδόθη τῇ 1898. Τί ἀπεγένοντο τά, οὐδαμοῦ ἀνευρισκόμενα, δύο ταῦτα πολύτιμα χειρόγραφα, δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω μόνον ἢ συστηματοποίησις καὶ ἢ ἐνίσχυσις τῆς Ἱστορικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ περισσῶσι τοιοῦτους θησαυροὺς καὶ ἄλλους εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα ἀρχεῖα τοῦ Β. Ναυστάθμου κατακειμένους, συγκεντροῦσα καὶ δεόντως μελετῶσα αὐτούς. Ἀπλοῦν βλέμμα εἰς τὴν σελίδα λθ' τοῦ Λεξικοῦ τούτου, ἐν ἣ ἀναφέρονται αἱ πηγαὶ καὶ τὰ βοηθήματα, πείθει περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἐργασίας ἣν ἐπετέλεσεν ὁ Παλάσκας καὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος πηγῶν, ἃς οὗτος εἶχεν ὑπ' ὄψει. Ἀπόδειξις δὲ τῶν διορθώσεων ἃς μέχρι τοῦ θανάτου δὲν ἔπαυσεν ἐπιφέρειν, εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν πηγῶν τοῦ Λεξικοῦ τούτου ἀναφέρει καὶ τὸ Ναυτικὸν Ὀνοματολόγιον ὅπερ ἐν τούτοις ἐξ αὐτοῦ ἐγεννήθη· καλλίτερον θὰ ἦτο διὰ τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐξελιξέως τῶν ναυτικῶν μας ὄρων, νὰ μὴ εἶχον ἐπενεχθῆ ἀντικαταστάσεις τῶν μὴ ἐγκριθέντων ὄρων διὰ τῶν ἐπισήμων, ἢ τουλάχιστον νὰ διετηροῦντο καὶ ἐκεῖνοι ἐν παρενθέσεσιν ἢ ὁποσδήποτε ἄλλως.

¹ Ἄμα τῇ ἀποπερατώσει τοῦ λεξιλογίου τούτου ἔσπευσάν τινες τῶν θαυμαστῶν τοῦ Παλάσκα ἀξιωματικῶν νὰ τὸ ἀντιγράψωσι καί, παρὰ τὸ ἀνεπίσημόν του, νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Θανόντος τοῦ γαμβροῦ μου Ἀθανασίου Ν. Μιαούλη παρ' οὗ καὶ γνωρίζω ταῦτα, μοι περιῆλθε πολύτιμον τοιοῦτον ἀντίγραφον, ἐν βιβλιοδετημένῳ τετραδίῳ μέσου σχήματος καὶ τοῦ ὁποίου 101 σελίδας καταλαμβάνουν 2050 περίπου ἐπισημοποιητέαι ὄροι καὶ 82 σελίδας 1650 περίπου κοινοβαρβαρικοί. Εἶχε δὲ ἀντιγραφῆ τούτῳ τῇ 1853 διὰ χειρὸς τοῦ, ὡς παρακατιὸν ποιῶμαι μνηεῖαν, Ἀνδρέου Ἀντ. Μιαούλη ἐξαδελφοθεῖου τοῦ γαμβροῦ μου, ἐκεῖνου ὃν ἢ ἐν τῷ ναυτικῷ κατὰ πάσης προόδου φατρία ἀπεκάλει ἐπὶ λοιδορίᾳ «δάσκαλον». Ἐπίστευον ἕως ἐσχάτων, ὅτι τὸ πολύτιμον τούτῳ χειρόγραφον ἦτο τὸ μόνον σωζόμενον. Ἦδη ὅμως πληροφοροῦμαι, παρὰ τοῦ ὑποπλ. οἰκον. κ. Κ. Α. Ἀθανασιάδου, ὅτι ὁ διαπρεπὴς ἐν ἀποστρατείᾳ πλοίαρχος Δημ. Θεοδωράκης, ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἐπιζώντων ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς τῶν Δοκίμων, ἐδωρήσατο ἐπ' ἐσχάτων τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ν. Σχολῆς, τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἐκ μητρὸς θεοῦ του Γεωργ. Τουμπάζη τοῦ διαπρεποῦς νεωπηγοῦ καὶ πλοίαρχου (ἴδε ΦΩΚΑ, αὐτ. σ. 182 καὶ 322) καὶ ὅτι ἐν ταύτῃ ὑπάρχει καὶ ἕτερον ὅμοιον πρὸ τὸ προμνησθὲν ἀντίγραφον.

ἔργον τοῦ Χαντσερῆ. Οὕτω προεκλήθη τὸ ἀπὸ 9 Ἰουνίου 1856 Β. Διάταγμα¹, δι' οὗ ἀντίθετο εἰς τοὺς πλωτάρχας γ. τ. Α. Παλάσκαν καὶ Ἄλ. Κουμελᾶν καὶ εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Φίλιππον Ἰωάννου ἢ σύνταξις τοῦ ναυτικοῦ ὀνοματολογίου, ἥτις φαίνεται διαρκέσασα διετίαν καὶ ἀπαιτήσασα τὴν προσφυγὴν τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τοὺς ὄρους τοῦ ναυτικοῦ τῶν ἀρχαίων καὶ τὴν δημιουργίαν ἄλλων κατὰ τοὺς τύπους ἐκείνων. Διάταγμα τῆς Ἀμαλίας ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1858 καὶ λεπτομερῆς ἐγκύκλιος τοῦ Ἀθ. Μιαούλη ἀπὸ 18 Νοεμβρίου 1858, διέτασσαν τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ μνημείου τούτου τῆς ναυτικῆς μας φιλολογίας, ὅπερ ἐξετυπώθη ἀμέσως, κατανεμημένον εἰς κεφάλαια καὶ ἠριθμημένα ἄρθρα, ἕκαστον τῶν ὁποίων παρεῖχε τὸν ἐπίσημον ὄρον μετὰ τῶν ἀντιστοίχων του, γαλλικοῦ, ἀγγλικοῦ καὶ κοινοβαρβαρικοῦ².

¹ Τὴν σπουδαιότητην ταύτην διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ὀνοματολογίου μας λεπτομέρειαν ἤκουσα παρὰ τῆς Κασσάνδρας χήρας τοῦ ἀντιπλοιάρχου Νικολ. Δημ. Μιαούλη καὶ μητρὸς τοῦ γαμβροῦ μου, εὐπαιδέτου δεσποίνης, τὸ γένος Βλαχοπούλου στρατηγοῦ, πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν ὁποίων πολὺ συνεδέετο ὁ Παλάσκας.— Καλλιτεχνικὴ δὲ ἔλαιογραφία, εἰκονίζουσα τὸν ὑπουργὸν ἐκεῖνον, τὸν Ἀθανάσιον Ἀνδρ. Μιαούλην, ὑπάρχει ἐν τῷ Ναυτικῷ Ἀπομαχικῷ Ταμείῳ.

² Ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ ἔργου των ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ, ὁ Παλάσκας εἶχεν ἐπιφορτισθῆ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν πρεπόντων ἀρχαιοελληνικῶν καὶ ἑλληνικῶν ὄρων καὶ τὴν ἀντιστοιχίαν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀρμοδίους κοινοβαρβαρικούς καὶ τοὺς γαλλικούς—ἐργασίαν ἣν εἶχεν ἄλλωστε ἐτοίμην τότε—ὁ Α. Κουμελᾶς τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν προτεινομένων ὄρων πρὸς τοὺς ἀγγλικούς, ὁ δὲ Φίλιππος Ἰωάννου—ὄν ἄλλωστε γνώστης καὶ τῶν ναυτικῶν εἰδῶν καὶ τῶν κοινοβαρβαρικῶν ὀνομασιῶν των, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῶν πλοίων τοῦ Ἀγῶνος ὑπηρεσίας του (ἴδε καὶ σημ. 1, σ. 95)—τοῦ ἐλέγχου τῆς ὀρθότητος τῶν ἀρχαιοελληνικῶν καὶ ἑλληνικῶν ὄρων. Ἀνεξήγητος δὲ μοὶ ἀποβαίνει ἡ ἀπαρέσκεια τοῦ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων τοῦ Παλάσκα θαυμαστῶν Μιχ. Γούδα—ἣν σαφῶς ἀφίνει νὰ ἀποφαίνηται ἐν τῷ προλόγῳ του εἰς τὸ «Λεξικὸν Γαλλοελλην. Ναυτ. ὄρων» τοῦ Παλάσκα—διὰ τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπειδὴ αὕτη «τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὀνοματολογίου» καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ξενικῶν ὄρων, ἀνεζήτησεν ὄχι μόνον εἰς τὰς πηγὰς τῶν ἀρχαίων κειμένων ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς πλέον τύπους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης... τοὺς ὁποίους οἰονόηποτε παιδείσεως ρεῦμα δὲν θὰ δυνήθη ποτε νὰ φέρῃ εἰς τὸ στόμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» καὶ οἱ ὅποιοι «θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ παραληφθῶσι καὶ τότε τὸ ναυτικὸν μας ὀνοματολόγιον, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν οὕτω ἐπιβαλλόμενον, θὰ ἠδύνατο τελείως νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸ κοινοβαρβαρικὸν ὀνοματολόγιον τῶν ἐνετικῶν γαλερῶν» ὅπως καὶ αἱ κατ' ἐπιεικῆ οἰοεὶ συγκατάβασιν κρίσεις του, οἷαι αἱ «ὀπωσθήποτε ὅμως τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ναυτικοῦ ὀνοματολογίου ὑπῆρξεν ἐπιτυχές» ἢ «τοῦτο δὲν μᾶς ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τῆς ἐπιτροπῆς». Ἄς μοὶ ἐπιτραπῆ—δίχως ὅμως νὰ νομισθῆ, πρὸς Θεοῦ, ὅτι καὶ ἐγὼ διεκδικῶ τίτλους κριτοῦ τοῦ ἔργου τῶν ἀληθῶν ἐκείνων σοφῶν—νὰ ἔχω ὅλως ἀντίθετον γνώμην: Οἱ ἐπίσημοι ὄροι τοῦ ναυτικοῦ ὀνοματολογίου εἴτε ἀπὸ νεκρῶν τύπων τῆς ἀρχαίας γλώσσης προερχόμενοι εἴτε ἀπὸ μὴ τοιούτων, δὲν θὰ κατενοοῦντο ὀπωσθήποτε ἀπὸ τοὺς ὑπαξιωματικούς καὶ τοὺς ναύτας, οὔτε ὀρθῶς θὰ ἐλέγοντο κατὰ τὰς ὁμίλιας των. Οἱ ἀρχαίζοντες ὅμως ὄροι καὶ δὴ οἱ εὐχχοί, οἷοι οἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκλεγέντες, ἐμφανίζουσι, ἀκριβῶς διὰ τὸ μὴ κατανοητὸν αὐτῶν, τὴν μεγαλειώδη ὑποβλητικότητά τὴν συναρπάζουσαν τοῦ ἀγραμμάτου τὴν ψυχὴν. Ἐνοεῖ μήπως ὁ πολὺς κόσμος τὴν γλῶσσαν τῶν ἱερῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν εὐαγγελικῶν ρήσεων; καὶ ποσάκις δὲν παρερμηνεύει ταύτην κατὰ τρόπον μέχρις ἀνευλαβείας κωμικόν; Παρὰ τοῦτο ἐν τούτοις, πρὸ τριάκοντα

Παρά τὰς ἀπαισιοδόξους τῆς φατρίας προγνώσεις, τὸ ὀνοματολόγιον ἐπεβλήθη σὺν τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ δυνηθῆ νὰ ἐκτοπίσῃ ἐντελῶς ἀπὸ τὸν προφορικὸν λόγον καὶ τὸ κοινοβάββαρον, πρὸς ὃ καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων ἀξιωματικοὶ ἦσαν ἐξωκειωμένοι. Κατὰ τὴν πρώτην μάλιστα ἐφαρμογὴν του ἡ χασμωδία ὑπῆρξεν ἀπόλυτος καὶ πλεῖστα ἀνέκδοτα τὴν ἀπεθανάτισαν¹.

Τετάρτη περίοδος εἶναι, ἡ ἀπὸ τῆς ἐπισημοποιήσεως τοῦ ὀνοματολογίου ἀρξά-
μένη καὶ μῆπω κλείσασα. Κατὰ ταύτην διεμορφώθησαν καὶ ἐθεσπίσθησαν τὰ ὅσον οὐδενὸς ἄλλου ναυτικοῦ ἐπιτυχῆ κελεύματα τῶν χειρισμῶν τοῦ "Ἄλλοτε Ναυτικοῦ μας"², ἔργον εἰς ὃ μεγάλας προσήνεγκεν ὑπηρεσίας καὶ ὁ ἀείμνηστος Ἡλίας Φιλ. Κανελ-
λόπουλος· ταῦτα, ἐξαιρετικῶς προσαρμόζοντα εἰς τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀναφωνη-
εῖς ἐτῶν εἶχον στρωθῆ εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν πτώματα, διὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑθαγγελίων εἰς ἐννοουμένην γλῶσσαν· ἢ μήπως ἐννοοῦν τὴν Λατινικὴν οἱ εὐσεβεῖς τοῦ Καθολικοῦ κόσμου;

¹ Ἡ πρώτη λ. χ. δοκιμὴ τοῦ ἐπισήμου ὀνοματολογίου ἐγένετο, μετὰ πείσμονα θεωρητικὴν τοῦ πλη-
ρώματος προπαρασκευῆν, εἰς γυμνάσιον «δέσεως δευτέρας σειρᾶς δολώνων» ἐπὶ τοῦ δρόμωνος «Λουδοβί-
κου» παρακολουθοῦσης καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ὀνοματολογίου. Αἱ προσδοκίαι τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ ἐπι-
τελείου διεψεύσθησαν ἀξιοθρηνήτως, μέχρι σημείου δὲ ὅστε ὁ εὐπαίδευτος ὄντων καὶ θυμόσφοπος δόκιμος
ἀ' τάξεως Ἀναστ. Βότσης, ἐποπτεύων τὸ γυμνάσιον ἀπὸ τοῦ θωρακίου τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, νὰ φωνήσῃ
διὰ τοῦ τηλεβόα πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιστέγου τοῦ πλοίου παρακολουθοῦσαν ἐπιτροπὴν «τελεία σύγχυσις
γλωσσῶν καὶ ἐννοιῶν· ἐπιτραπήτω μοι λαλήσω ἀλβανιστί!». Δὲν παρήλθεν ὅμως πολλὸς χρόνος καὶ,
καθὼς μοι διηγείτο ὁ ἀείμνηστός μου διδάσκαλος τῶν πρωρατικῶν ἔργων ἀρχικελευστής ἀρμένιον
Γεώργ. Πίππας ναύτης ἀ' τάξεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὰ γυμνάσια ἱστῶν καὶ πάντες οἱ χειρισμοὶ
ἐξετελοῦντο διὰ τῶν νέων ὄρων ἀπροσκόπτως ταχύτατα καὶ ἀπταιστώως, ἀδιάφορον ἂν οἱ ναῦται τοὺς
παρεμόρφουν γελιωδῶς ἐν ταῖς ὁμιλίαις των.

² Χωρεῖ, λ. χ., σύγχυσις, εἰς εὐφωμίαν τε καὶ παραστατικότητα, μεταξύ τῶν ὁμοίων ἐν σειρᾷ κελευ-
σμάτων, ἐπισήμων κοινοβαρβαρικῶν καὶ γαλλικῶν, τῶν ἀφορώντων εἰς τοὺς χειρισμοὺς πρὸς ἀναστρο-
φὴν (κοιν. «βόλτα ὄρσα λὰ μπάντα») λοξοδρομοῦντος ἱστιοφόρου:

Ἐπισήμως	Κοινοβαρβαριστὶ	Γαλλιστὶ
"Ἀπαντες εἰς τὸ κατὰστρωμα! εἰς τάξιν χειρισμοῦ!	"Ἀλέστα! ὄλοι στὴν κουβέρτα!	En haut tout le monde!
"Ἐτοιμοὶ εἰς ἀναστροφὴν!	Βόλτα! ὄρσα λὰ μπάντα!	Pare à virer!
"Ἄγε... δὴ!	"Ἀλλλλα!	Envoyez!
Πρυμναίους ὀλοκούς!.. μετὰβαλλε!	Τίρα - μόλα γάπια!	Aux bras de derrière!... changez!
Πρωραίους ὀλοκούς!.. μετὰβαλλε!	Μπούκα τρῖγκο!	Aux bras de devant!... changez!
Προσνήμεους ὀλοκούς καὶ πλαγια- στῆρας!	Φέρμα μπράτσα γκιοστέμα καὶ μπουρίνες!	Bras et boulines!.. Amarrez!
(Κανον. ἐσωτ. ἐπηρ. Β. Πλοίων 1889, μέρος Β', ἄρθρ. 711)	(Ἀπὸ μνήμης μου)	(COURTHILLE ET DELONCLE, Manuel de Manœuvrier à l'usage des élèves de l'École Navale et de l'École d'application, 1891, 1, § 382).

σίν των ἴδιον μέλος, εὔρηνται ἐν τῷ Β' μέρει τοῦ «Κανονισμοῦ τῆς ἐπὶ τῶν Β. Πλοίων ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας» του 1889. Δὲν ἦσαν ὅμως ἀξιόλογα καὶ τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διὰ τὸ ὀνοματολόγιον γενόμενα. Ἄλλὰ τῷ 1914 ὁ ὑπουργὸς Ἄθων Ν. Μιαοῦλης ὄρισεν ἐπιτροπὴν, ἣν συνεπλήρωσεν τῷ 1915 ὁ διάδοχός του Νικόλ. Ἄνδρ. Στράτος, προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ ὑποναυάρχου Δημητρ. Στυλ. Παπαχρήστου καὶ ἦς μετεῖχον πάσης εἰδικότητος ἀξιωματικοί, ἐν οἷς ὁ πλωτάρχης † Γεώργιος Σωκράτης Κρίτσας ὡς εἰσηγητῆς, ὁ ὑποπλ. † Θεολ. Φάρος, ὁ τότε ὑποπλ. Ἄλεξ. Σακελλαρίου, ὁ ναυπηγὸς Νικόλ. Λεοντόπουλος κ. ἄ. δ. πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὀνοματολογίου πάντων τῶν τότε κλάδων τοῦ ναυτικοῦ. Δυστυχῶς, ἡ ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου θεομηνία, ἐκσπάσασα καὶ ἐν τῇ χώρᾳ μας εἰς θλιβερὰ γεγονότα, διεμέλισε (1917) καὶ τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνην, ἥς τὸ οὔτω νεκρωθὲν ἔργον εἶχεν ἐν τούτοις ἀρκούντως προχωρήσει. Καθὼς δὲ εἶπον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, τὴν 1 Νοεμβρίου 1928 ὡς ἀντιφώνησιν εἰς τὸν πρὸς με χαριετισμὸν τοῦ προέδρου κ. Ζέγγελη ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ μου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν¹ « . . . ἀφ' ἧς οἱ τρεῖς μεγάλοι τοῦ ναυτικοῦ μας εὐεργέται, κατήρ- » τισαν τὸ μνημειῶδες ὀνοματολόγιον τοῦ Ἄλλοτε Ναυτικοῦ μας, με τοὺς θαυμα- » σίους εἰς ἀκριβολογίαν καὶ εὐφωνίαν ὄρους του, ἡ ναυτικὴ ἐπιστήμη ραγδαίως ἐξει- » λίχθη πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀποκτήσῃ ἐπίσημον ἐκείνου » συμπλήρωμα, θεραπεῦον τὰς ὀλογὸν προκυπτούσας ἀνάγκας ἐν τῷ Συγχρόνῳ Ναυ- » τικῷ. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖνο ἀκόμη τὸ παλαιὸν ὀνοματολόγιον, ἐφ' οὗ δέον ὡς εἰς θεμέ- » λιον λίθον νὰ ἐδρασθῆ πᾶν νεώτερον, ἐγένετο ἐξόχως δυσεῦρετον, καὶ τῶν δημοσίων » ἀκόμη βιβλιοθηκῶν μὴ κεκτημένων τοῦτο. Λυπηρὸν σφᾶλμα ἐγένετο πρὸ πολλῶν » ἐτῶν αἰτία, νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἄχρηστον ἔντυπον καὶ νὰ ἐκποιηθῆ ὀλοκληρωτικῶς² » μετ' ἄλλων ἐντύπων, ὡς ἄχρηστος χάρτης, Οὔτω οἱ ὄροι τοῦ Ἄλλοτε Ναυτικοῦ » μας, διατηρούμενοι ἀπὸ μνήμης τῶν ἐξωκειωμένων πρὸς αὐτὸ παλαιότερων ἀξιωμα- » τικῶν, θὰ καταστῶσι διὰ τὸν μελετητὴν τοῦ μέλλοντος αἰνιγματωδέστεροι ἐνίων » ὄρων τοῦ Βυζαντινοῦ ναυτικοῦ. Ἡ τοιαύτη ἐργασία περισώσεως καὶ δημιουργίας » ἔσται βεβαίως μακρὰ κάπως, ἀλλ' ὄχι καὶ ὑπεράγαν δυσχερῆς. Πάντες οἱ κλάδοι » τοῦ ναυτικοῦ ἔχουν τὸ μὴ ἐπισήμως θεσπισμένον, οἶονεὶ αὐτοσχέδιον ὀνοματολόγιον » των, χρῆζον βεβαίως θεωρήσεως καὶ ἀνασκευῆς, ἀλλὰ πάντως δυνάμενον νὰ παρά- » σχη μεγίστην διευκόλυνσιν εἰς τοὺς ἐπεξεργασομένους αὐτό, γραμματικὸς ἢ γλωσ-

¹ Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 3, 1928, σελ. 596.

² Ἡ ἀρχικὴ ἔκδοσις τοῦ Ναυτικοῦ Ὀνοματολογίου ἐπλησίαζε νὰ ἐξαντληθῆ, δι' ἧ καὶ ὁ ὑπουργὸς Ν. Λεβίδης διέταξε τῷ 1895 τὴν ἀνατύπωσίν του. Πλείονα τῶν χιλίων ἀντίτυπα ἐπωλήθησαν λόγῳ τοῦ λυπηροῦ λάθους, ὡς ἄχρηστος χάρτης, οὐδενὸς ἀπομεινάντος. Ἀξιεπίαινος προσπάθεια τοῦ ἀντιπλοιάρχου Παναγιώτου Σταύρου Ἀγγελῆ, καθηγητοῦ τοῦ «Ναυτικοῦ Ὀνοματολογίου» παρὰ τῇ Σχολῇ τῶν Δοκίμων, ἔσωσε ἀπὸ τῆς λήθης μέγαν ἀριθμὸν ὄρων τοῦ ἐπισήμου ὀνοματολογίου, χάρις εἰς τὴν λιθογράφησιν (1929) τῶν παρ' αὐτοῦ παραδοθέντων ἐν αὐτῇ μαθημάτων.

» σολόγους Ἀκαδημαϊκοὺς καὶ τοὺς εἰδικούς ἐν ἐκάστῳ κλάδῳ ἀξιωματικούς. Ὡς πρὸς
 » ἐμέ, θὰ ἤμην πολὺ εὐτυχῆς ἂν, δεόντως ἐξουσιοδοτούμενος, ἐπετύγχανον, ὡς σύνδε-
 » σμος τῆς Ἀκαδημίας πρὸς τὸ προΐστάμενόν μου Ὑπουργεῖον, τὸν διακανονισμόν
 » τοιαύτης ἐργασίας, εὐεργετικῆς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ναυτικῆς ἐπιστήμης παρ' ἡμῖν». Οὕτω ὁ ὑπουργὸς Ἀλεξ. Χ' Κυριάκος, κατόπιν εἰσηγήσεών μου, ὥρισε τὴν διὰ τοιαύ-
 » την ἐργασίαν ἐπιτροπήν¹, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐπρόφθασε νὰ συγκεντρώσῃ τὰ στοιχεῖα,
 » τὰ ὁποῖα πολλὰ τῶν μελῶν τῆς εἶχον ἐτοιμάσει· ἐπακολούθησαντα γεγονότα, ἀποχω-
 » ρήσεις τινῶν τῶν μελῶν τῆς ἀπὸ τῶν τάξεων, πρὸ πάντων δὲ συνεχεῖς ὑπηρεσιακαὶ
 » ἀσχολίαι τῶν ἄλλων μελῶν τῆς, διέκοψαν τὸ ἔργον τῆς, ὅπερ ὅμως ἀνὰ πᾶσαν στι-
 » γμὴν δύναται νὰ ἀναληφθῆ, ἅμα ὡς αἱ ἀσχολίαι αὗται, μετριαζόμεναί πως, ἤθελον
 » ἐπιτρέψει τοῦτο. Ἡ ἀρχὴ ἐγένετο, πρόοδος τῆς ἐργασίας εἶχε σημειωθῆ καὶ ὁ τερμα-
 » τισμὸς τοῦ ἔργου ἔσται εὐχερέστερος ἐφεξῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ δύο ἀξιωματικοί, ἐπὶ τῷ αὐτῷ σχεδὸν ἐξ ἰδίας δὲ πρω-

¹ Δύο εἶναι καὶ ταυτάρθμοι (Δ. Γ. 1-88/25627: *Σύστασις ἐπιτροπῆς Ν. ὄρων*) αἱ σχετικαὶ Ὑπουρ-
 γικαὶ ἀποφάσεις. Καὶ ἡ μὲν πρώτη, ἀπὸ 6 Ἰουνίου 1933, ἔχει οὕτω: «Λαβόντες ὑπ' ὄψει ἔγγραφον τῆς
 Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πρὸς τὸ Πρόσεδρον αὐτῆς Μέλος πλοίαρχον Στυλ. Ἐμμ. Λυκούδη, περὶ καταρτι-
 » σμοῦ ἐπιτροπῆς πρὸς συγγραφὴν λεξικοῦ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ
 » ἔλθωμεν ἀρωγοὶ εἰς τὴν μνημειώδη ταύτην ἐργασίαν τῆς Ἀκαδημίας συνιστῶμεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν
 » κἀτωθὶ ἀναγραφόμενων ἀξιωματικῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀποστρατείᾳ, πρὸς συλλογὴν ἢ θέσεισιν τῶν ἐπι-
 » στημονικῶν καὶ τεχνικῶν ναυτικῶν ὄρων ὡς ἑξῆς: Πυροβολικοῦ Ἀντιπλοίαρχος Ἀλεξάνδρῆς καὶ Πλω-
 » τάρχης Τσάφος, Τορπιλλῶν καὶ ὑποβρυχίων Πλοίαρχος Ε. Καββαδίας, Ναρκῶν Πλοίαρχος Α. Σακελ-
 » λαρίου, Ναυτ. Τακτικῆς Πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας, Ναυτ. Μηχανῶν, ἀεροβλήτων, μηχανῶν ἔσωτ.
 » καύσεως Πλωτάρχης μηχ. Σ. Σάντος, Ὑδρογραφίας Πλοίαρχος Α. Χρυσάνθης, Ναυτ. Ἀστρονομίας
 » Πλοίαρχος Γ. Χόρς καὶ Ἀντιπλοίαρχος Διον. Ραζη-Κότσικας, Ναυπηγίας Ὑποναύαρχος ναυπ. Ν. Α. Λεον-
 » τόπουλος καὶ Ἀντιπλοίαρχος ναυπ. Ο. Μιχαήλ, Ὠκεανογραφίας Ἀντιπλοίαρχος Κ. Κοντογιάννης,
 » Ἀκτογραφίας Πλοίαρχος Σ. Ε. Λυκούδης καὶ Ἀντιπλοίαρχος Κ. Χ. Κοντογιάννης, Φάρων Πλοίαρχος
 » Σ. Ε. Λυκούδης, Ἀντιπλοίαρχος Ἄγγ. Μπακόπουλος, Πλοίαρχος μηχ. Θ. Δανιήλ, Ἀρμένων καὶ ἐξαο-
 » ρισμοῦ Πλοίαρχος Σ. Ε. Λυκούδης, καὶ Ἀντιπλοίαρχος Π. Σ. Ἀγγελῆς. Σχετικὰ βοθητήματα καὶ βιβλία,
 » τὰ μέλη τῆς ὡς ἄνω ἐπιτροπῆς, δύνανται νὰ λαμβάνωσι τῇ μερίμνῃ τοῦ Πλοίαρχου Σ. Ε. Λυκούδη ἐκ
 » τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν». Ὁ Ὑπουργὸς Ἀλ. Χατζηκυριάκος, Ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ 15 Ἰουνίου 1933 ἔχει
 οὕτω: «Σύμπληροῦντες τὴν ἀπὸ 6 Ἰουνίου 1933 ταυτάρθμον ἡμετέραν ἀπόφασιν. ὀρίζομεν τοὺς Ἀντι-
 » πλοίαρχους Γ. Μεζεβύρην καὶ Κ. Ηεζόπουλον, ὡς μέλη τῆς συσταθείσης ἐπιτροπῆς συντάξεως τεχνικῶν
 » ὄρων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀσούρατον ἐν γένει. Εἰς τοὺς δύο ὡς ἄνω ἀναφερομένους ἀξιωματικούς κοινο-
 » ποιεῖται ἐν ἀντιγράφῳ ἢ προηγηθεῖσα ἡμετέρα ἀπόφασιν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ παραγγέλλομεν τὰ
 » κἀτωθὶ: Ἡ Σχολὴ Ναυτικῶν Δοκίμων δέον νὰ χορηγῆ εἰς τοὺς ὀρισθέντας δι' ἀμφοτέρων τῶν ἀποφά-
 » σεων ἡμῶν ἀξιωματικούς, πᾶν σχετικὸν βιβλίον ἢ βοήθημα, ὅπερ ἤθελε χρησιμεύσει αὐτοῖς πρὸς τὸν
 » ὡς ἄνω σκοπόν, ἐπὶ ἀποδείξει καὶ ἐπιστροφῇ, τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς δύνανται νὰ ἀπευθύνωνται
 » ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν κ. Γεν. Γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας (κ. Δημήτρ. Αἰγινήτην) διὰ τοὺς κανονισμοὺς
 » καὶ τὰ σχετικὰ δελτία». Ὁ Ὑπουργὸς Ἀλ. Χατζηκυριάκος.

τοβουλίας ἐργασθέντες καὶ ἐν ἀμοιβαίᾳ ἀγνοίᾳ τῆς ἐργασίας ἀλλήλων, ὁ Πλοίαρχος λιμενικὸς Νικ. Κουρμπέλης καὶ ὁ Πλωτάρχης οἰκονομικὸς ἐ. ἀ. Σεγδίτσας, ἔχουσιν ἐτοίμους πρὸς ἔκδοσιν ἀξιολόγους ἐργασίας, αἵτινες πολὺ θέλουσι βοηθήσει εἰς τὸ ἔργον τῆς συμπληρώσεως τοῦ ὀνοματολογίου. Καὶ ὁ μὲν δεύτερος τούτων κατήρτισε πλήρη συναγωγὴν μεθ' ἐρμηνείας—ἀλφαβητικὸν οἶονεὶ λεξιλόγιον, μὲ στοιχεῖον εἰσόδου τὸν ἑλληνικὸν ὄρον καὶ μὲ ἀντιστοίχους τὸν γαλλικόν, ἀγγλικόν, γερμανικὸν καὶ ἰταλικόν— πάντων τῶν ὀπωσδήποτε πρὸς τὴν ναυτικὴν ἐπιστήμην σχετιζομένων ὄρων, τόσον τῶν ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου ὀνοματολογίου, ὅσον καὶ τῶν μὴ θεσπισμένων ἢ ἀναγεγραμμένων πλὴν διαδοθέντων ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἐπιβληθέντων διὰ τῆς χρήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων οἵτινες, εἰς οὐδετέραν τῶν κατηγοριῶν τούτων ὑπαγόμενοι, ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῶν εἰς ἃς ἀπαντῶσι ναυτικῶν συγγραμμάτων, πολλὰ τῶν ὁποίων τὸ Ὑπουργεῖον ἔχει ἐγκρίνει, ἢ καὶ ἐκδώσει, ἀσχέτως τοῦ ἐπιτυχῆς ἢ μὴ τῶν μέσῳ αὐτῶν καινουργηθέντων ὄρων· τὸ κενὸν ὅπερ τὸ ἔργον τοῦτο θέλει πληρῶσει οὐδένα λανθάνει, εὐχῆς ἔργον δὲ θὰ ἦτο ἢ ταχεῖα αὐτοῦ ἔκδοσις. Ὁ δὲ πρῶτος παραπλησίαν συναγωγὴν, ἀλλὰ μὲ στοιχεῖον εἰσόδου τὸν ἀγγλικὸν ὄρον καὶ ἥτις ἀσθενεστέρα τῆς ἄλλης ὡς πρὸς τοὺς γενικοὺς ὄρους, εἶναι ἐκτενεστέρα ἐκείνης ὡς πρὸς τοὺς ὄρους τοὺς ἐνδιαφέροντας τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν καὶ δὴ τὰς σχέσεις τῶν πλοίαρχων τοῦ Ε. Ν. πρὸς τὸ Ναυτικὸν Δίκαιον, πρὸς τὸν Ἐμπορικὸν Νόμον καὶ πρὸς τὰ κατὰ τόπους ναυτεμπορικὰ ἔθιμα καὶ κρατοῦντα. Οἶαδήποτε ὅθεν ἐπιτροπή, μελλοντικῶς ἐπιφορτισθησομένη τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς τριάδος τῶν σοφῶν ἐκείνων συντακτῶν τοῦ Ναυτ. ὀνοματολογίου καὶ τὴν ἀναχώνουσιν τοῦ συνόλου εἰς ἐνιαῖον ἔργον, δεόντως καὶ κατ' εἶδος εἰς κεφάλαια κατανεμηθησόμενον, θὰ ἔχη, χάρις εἰς τὰς ἀξιολόγους ἐργασίας τῶν δύο τούτων κυρίων, πλήρη κατ'ἀλογον τῶν ὄρων οἱ ὅποιοι, ὀρθῶς ἢ μὴ, χρησιμοποιοῦνται ἤδη ἢ ἀναφέρονται εἰς ναυτικὰ συγγράμματα· ἢ δὲ ἀπὸ τῆς τοιαύτης εὐχερείας διευκόλυνσις τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἔγκρισιν, τροποποιήσιν, ἐξοβελισμὸν ἢ προσθήκην, εἶναι αὐτόδηλος.

Τοιαύτη εἶναι τὸ γε νῦν ἔχον ἢ θέσις τοῦ ζητήματος τοῦ Ναυτικοῦ μας Ὀνοματολογίου, εὐτυχεῖς δὲ ἔσονται ἐκεῖνοι εἰς οὓς θὰ λάξη ἢ μεγάλη τιμὴ νὰ θεωρῶνται ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ναυτικῷ ἐπιγιγνομένων, ὡς ὑποσυνεργάται τῆς τριάδος ἐκείνης τῶν σοφῶν τοῦ ναυτικοῦ μας εὐεργετῶν¹.

¹ Ἐάν, ὅπερ ἀπίθανον, ἀπομένει τις εἰσέτι, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἄλλοτε ποτε ἐφρόνου, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς συντάξεως πλήρους ναυτικοῦ ὀνοματολογίου εἶναι ἄλλως δευτερευούσης ἀνάγκης καὶ ὅτι δύναται, ὡς τοιοῦτον, νὰ ἀναβῆται ἐπ' ἀόριστον, ἃς ρίψη οὗτος ἐν βλέμμα εἰς τὸ ἔργον τοῦ G. DE LA LANDELLE «*Le langage des Marins*», Recherches historiques et critiques sur le Vocabulaire maritime. Expression figurées en usage parmi les marins. Recueil d'expressions techniques et pittoresques» Paris, L. Hachette et Cie 1866, καὶ θέλει τότε ἀσφαλῶς μεταπεισθῆ.